

การฟื้นฟูสภาพผู้พิการในชุมชน

Community-Based Rehabilitation

กนกวรรณ อุโฆษกิจ *

บทนำ

ในช่วงปีที่ผ่านมา ผู้แทนจากหน่วยงานขององค์การแรงงานนานาชาติ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และองค์การอนามัยโลก ได้พบปะกันเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพผู้พิการในชุมชน (Community-Based Rehabilitation, CBR) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์เกี่ยวกับ CBR เพื่อตกลงเกี่ยวกับแนวทางร่วมกันในการส่งเสริมโครงการ CBR และเพื่อช่วยเหลือให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินโครงการ CBR

จุดประสงค์ของเอกสารนี้ เพื่อที่จะให้ความกระจ่างแก่ผู้กำหนดนโยบาย และหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของ CBR และวิธีที่จะดำเนินการตามแผน ได้มีการระบุ ประเด็นของความยั่งยืนของโครงการ CBR ไว้ด้วย หวังว่าเอกสารฉบับนี้จะกระตุ้นให้องค์กรรัฐและเอกชนพิจารณาผลงานที่เรียกว่า CBR หรือแนวคิดที่คล้ายกันเพื่อที่จะรับ CBR เข้ามาใน

นโยบายเกี่ยวกับผู้พิการ และประสมประสาน CBR เข้าในโครงการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การอนามัยโลกปรารถนาที่จะส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันมากขึ้นในระหว่างบุคลากรทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางบริการสังคมและแรงงาน และระหว่างบุคลากรด้านการฟื้นฟูสภาพผู้พิการและองค์กรของหรือเพื่อผู้พิการต่างๆ

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของ CBR คือ การส่งเสริมให้ผู้พิการใช้ร่างกายส่วนที่ยังดีอยู่ให้เต็มความสามารถทั้งด้านกายและจิต ได้รับการบริการทั่วไปและโอกาสเท่าเทียมกับคนปกติ และได้รับการยอมรับจากสังคมในชุมชนของเขา วัตถุประสงค์เหล่านี้ใช้แนวคิดของการฟื้นฟูสภาพที่กว้างกว่าเดิมที่รวมเอาโอกาสและการมีส่วนร่วมในสังคมที่เท่าเทียมกันไว้ด้วย ในแนวคิดกว้างๆ CBR คือ แนวทางรวบยอดที่รวมเอาการป้องกันความพิการและการฟื้นฟูสภาพเข้าไว้ในการสาธารณสุขมูลฐาน การเอื้อให้เด็กพิการได้เข้าเรียนในโรงเรียนทั่วไปได้ และการให้โอกาสแก่ผู้พิการในการประกอบอาชีพ

*ภาควิชารังสีเทคนิค คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของนโยบายทางสังคม CBR ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแก่ผู้พิการ ในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนของเขา มีสิทธิ์ที่จะมีความสุขกับสุขภาพดี และการอยู่ดีกินดี และสามารถร่วมกิจกรรมด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเต็มที่ CBR ต้องการให้รัฐส่งผ่านความรับผิดชอบและทรัพยากรที่จำเป็นไปยังชุมชน เพื่อเป็นฐานปฏิบัติการฟื้นฟูสภาพสำหรับพวกเขา

CBR มีความเหมาะสมสำหรับประเทศอุตสาหกรรมและที่กำลังพัฒนา วิธีปฏิบัติที่หลากหลายของ CBR สามารถนำไปใช้ในสถานที่ใดก็ได้ อย่างไรก็ตาม วิธีปฏิบัติโดยละเอียดของ CBR และทรัพยากรจะต้องแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

คำนิยามข้างล่างนี้ให้เนื้อหาที่จำเป็นของ CBR

CBR เป็นนโยบายภายในชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อการฟื้นฟูสภาพ ให้โอกาสและการมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้พิการที่เท่าเทียมกับผู้อื่น

CBR ดำเนินการโดยความพยายามร่วมกันของผู้พิการเองของครอบครัว และชุมชนของเขา และของบริการด้านสุขภาพ การศึกษา อาชีพ และสังคมที่เหมาะสม

วิธีปฏิบัติการของ CBR

CBR ควรได้รับการยอมรับว่าเป็นโครงการของชุมชน โดยมีองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแทน ควรถือเป็นองค์ประกอบของนโยบายด้านสังคม การศึกษา และสุขภาพในทุกระดับ แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับหน่วยย่อยที่สุดของท้องถิ่น ในนโยบายระดับประเทศ CBR เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการที่จะเอื้อต่อผู้พิการทุกประเภทและทุกช่วงอายุ ในนโยบายระดับจังหวัดและอำเภอ CBR จะได้รับการส่งเสริมโดยรับการส่งต่อผู้พิการและโดยการถ่ายทอดความรู้ ให้แก่ชุมชนที่ระดับชุมชน นโยบายของการมีส่วนร่วมดำเนินไปภายใต้การควบคุมของชุมชนเอง ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการ CBR และเป็นผู้ชี้แนะบทบาทที่สำคัญให้กับผู้พิการและครอบครัวของเขา

โดยเงื่อนไขดังกล่าว วิธีการหลากหลายสำหรับการพัฒนา CBR รวมถึงการสร้างและดำเนินนโยบายที่จะส่งเสริม CBR การกระตุ้นและสนับสนุนของชุมชนที่จะรับผิดชอบการฟื้นฟูสภาพสมาชิกของคนที่มีความพิการ การเสริมความมั่นคงให้กับระบบการส่งต่อไปรับบริการการฟื้นฟูสภาพสำหรับสุขภาพ การศึกษา และอาชีพ ที่ระดับท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ และการสร้างระบบการจัดการและการประเมินโครงการ การมีส่วนร่วมของผู้พิการในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็น

การสร้างนโยบายระดับประเทศเพื่อสนับสนุน CBR อาจถูกกระตุ้นจากนอกประเทศ เช่น จากคำแนะนำของ World Programme of Action Concerning Disabled Persons ที่เขียนไว้ในช่วงทศวรรษแห่งผู้พิการของสหประชาชาติ ยังอาจมีแรงกดดันภายในประเทศจากองค์กรของผู้พิการหรือจากตัวแทนขององค์กรที่ทำงานฟื้นฟูสภาพผู้พิการหรือทั้งสองด้าน เมื่อมีการจัดตั้งนโยบาย CBR ระดับประเทศแล้ว ก็ควรมีการงานรับโดยการจัดลำดับความสำคัญในการจัดตั้งนโยบายและโครงการภายในทุกองค์กรและที่ระดับอื่น ๆ ทุกระดับ

การจัดกิจกรรม CBR ในชุมชนอาจเกิดจากสิ่งกระตุ้นจากนอกชุมชน ที่เป็นไปได้มากที่สุดคือจากกระทรวง คณะกรรมการ องค์กรที่รับผิดชอบโครงการ หลังการปรึกษาหารือขั้นต้นกับผู้แทนจากนอกชุมชนแล้ว ชุมชนเองจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะรับ CBR เข้าอยู่ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน หน่วยต่างๆในชุมชน เช่น คณะกรรมการพัฒนาชุมชน องค์กรของผู้พิการ และองค์กรเอกชนอื่นๆ ควรรวมกำลังกันรับผิดชอบโครงการนี้ เมื่อชุมชนเลือกที่จะเริ่มโครงการ CBR การจัดการควรให้การสนับสนุนที่จำเป็นและการบริการส่งต่อ ความตระหนักที่มากพอ การเตรียม และการผลักดัน การเตรียมการที่เทียบพร้อมสำหรับทุกระดับ แผนงานเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ

CBR อาจให้ช่องทางที่ผู้พิการทุกคนในชุมชนหนึ่งๆ จะมีส่วนร่วมในสังคม หรืออาจทำได้น้อยกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นกับการเสถียรของชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ และบริการสนับสนุนจากรัฐและเอกชน องค์กรบริหารส่วนกลางของประเทศอุตสาหกรรมมีทรัพยากรหลากหลายกว่าองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น แม้ว่าทั้งสององค์กรอาจมีความเสถียรในการช่วยเหลือสมาชิกที่พิการทั้งสองก็จะต้องขึ้นกับ การสนับสนุนจากองค์กรอื่นในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งประกอบด้วยการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ CBR และการสนับสนุนโดยตรงด้วยการรักษา ให้ความรู้ หรือเครื่องมือที่ไม่มีใช้ในท้องถิ่น

การสนับสนุนต่อสมาชิกในชุมชน

โครงการ CBR ต้องการการสนับสนุนเบื้องต้นจากการจัดการ CBR เพื่อการถ่ายทอดความรู้และทักษะซึ่งสมาชิกในชุมชนต้องการใช้ในการดำเนินกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพให้สำเร็จ และต่อมาต้องการการสนับสนุน ในด้านการฝึกอบรมและบริการส่งต่อที่เข้าถึงได้ ครูที่มีเด็กตามอดร่วมเรียนด้วย พนักงานสาธารณสุขมูลฐานที่ท่วงช่วยเด็กที่ขาเป็นอัมพาตให้เดินได้ช่างกลที่สงสัยว่า เด็กหนุ่มที่หูหนวกจะฝึกเป็นช่างได้หรือไม่ หมอแผนโบราณที่ไม่สามารถรักษาเด็กที่มีพฤติกรรมแปลกได้นายกเทศมนตรีที่ต้องการวางแผนสร้างศาลาประชาคมที่ทุกคนเข้าได้ สมาชิกในชุมชนเหล่านี้

แหละที่ต้องการความรู้และคำแนะนำในการช่วยเหลือผู้พิการ

เพื่อให้ช่วยให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ CBR ชุมชนต้องเสริมสร้างความสามารถที่จะช่วยเหลือผู้พิการและครอบครัวของพวกเขา เป็นความรับผิดชอบเบื้องต้นของการจัดการโครงการ CBR และบุคลากรเวชกรรมฟื้นฟู ที่จะแน่ใจว่าชุมชนและครอบครัวได้รับข้อมูลที่จำเป็นด้านต่างๆเกี่ยวกับความพิการ การถ่ายทอดข้อมูลต้องรวมถึงความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการช่วยเหลือผู้พิการให้พัฒนาความสามารถของตน ข้อมูลต้องง่ายและปฏิบัติได้ แต่ก็ต้องครบทุกด้าน ควรมีข้อเท็จจริงในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้พิการ เช่น พัฒนาการของเด็ก กิจกรรมประจำวันการเรียนการฝึกอาชีพ และการทำงาน และการแนะนำแนวทางค้นหาและใช้ทรัพยากรภายในและภายนอก ข้อมูลเหล่านี้ควรเป็นจริง ควรกระตุ้นให้เกิดปฏิกริยาในทางดี ควรสร้างความตระหนักและแรงผลักดันให้เปลี่ยนนิสัย อคติและเจตคติ และควรชื่นชมต่อคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและจริยธรรมในทางที่ดี

การเตรียมและแจกจ่ายวัสดุข้อมูลต้องการความพยายามร่วมกันจากหลายฝ่าย จากหน่วยราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของผู้พิการ การผลิตวัสดุร่วมกันจะทำให้เพิ่มความเชื่อถือและประสิทธิผล

บริการส่งต่อสำหรับผู้พิการ

ชุมชนสามารถดำเนินการฟื้นฟูสภาพส่วน

ใหญ่ได้เอง แต่อาจจะมีการปฏิบัติพิเศษบางอย่างที่ชุมชนยังไม่เชี่ยวชาญพอจะทำได้ เช่น การแก้ไขขาพิการ หรือการตัดสินใจว่าเด็กที่ผ่าตัดขาจะมาจะเริ่มเดินได้เมื่อไร จะต้องมีการส่งต่อสำหรับการผ่าตัด และการแนะนำภายหลังสำหรับเด็กและครอบครัว และพนักงาน CBR เด็กหรือผู้ใหญ่ที่พิการบางคนอาจต้องการการสอนหรือการฝึกทักษะที่พิเศษที่ไม่สามารถทำได้ในระดับชุมชน คนเหล่านี้อาจต้องรับบริการจากผู้เชี่ยวชาญนอกชุมชนการส่งต่อผู้พิการไปรับบริการพิเศษนอกชุมชนได้นี้ มีความสำคัญสำหรับความเชื่อมั่นต่อโครงการ CBR ความสัมพันธ์กับศูนย์บริการส่งต่อ และการส่งไปและมาระหว่างชุมชนและศูนย์ อาจสำคัญต่อ CBR เท่ากับกิจกรรมในชุมชนเอง บริการส่งต่อที่ให้ในระบบสังคม สุขภาพ การศึกษา และแรงงานนี้ ควรทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อสนับสนุนชุมชนและเลือกบริการพิเศษได้เหมาะสม ไม่เพียงแต่แต่ละระบบนี้จะสามารถติดต่อกับชุมชนได้ดีเท่านั้น แต่ละระบบยังควรติดต่อกับประสานงานกันเองอย่างใกล้ชิดด้วย

โปรแกรม CBR ที่ยั่งยืน

โปรแกรม CBR จะยั่งยืนได้ก็ต้องประกอบด้วย ปัจจัย 3 อย่างด้วยกันคือ ลำดับขั้นของความต้องการ การตอบสนองจากชุมชนที่แสดงถึงความพร้อมที่จะสนองความต้องการนี้ และการสนับสนุนจากนอกชุมชน

ถ้าขาดปัจจัยใดไป CBR ก็จะล้มเหลวเราไม่สามารถหวังการมีส่วนร่วมจากชุมชนได้ถ้าปราศจากความจำเป็นที่เขารับรู้กันแล้วและไม่ควรส่งการสนับสนุนใดๆ นอกจากจะมีความตั้งใจที่จะสนองความต้องการดังกล่าว

ลำดับขั้นของความต้องการ

การจัดการที่ดีจะทำให้สามารถที่จะค้นหาสิ่งที่ผู้พิการ ครอบครัว และชุมชน ต้องการได้ การจัดการโครงการ CBR จะช่วยให้แต่ละชุมชนจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพและการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้พิการ ผู้พิการและครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในขบวนการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ CBR ถ้าโครงการไม่ระบุชัดเจนถึงความจำเป็น ที่จัดโดยผู้ที่ห่วงใยผู้พิการมากที่สุด มันจะไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่นอกชุมชนอาจชี้แนะมาตรการที่สามารถใช้เกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการ ที่ในชุมชนอาจจะหาเองไม่ได้ แต่สามารถเล่าตามจริงได้

การตอบสนองจากชุมชน

เพื่อความแน่ใจว่าชุมชนจะตอบสนองต่อโครงการ CBR จึงต้องมีการปรึกษาหารือขอความเห็นกับผู้นำชุมชน เพื่อให้เขาเลือกกิจกรรมที่ต้องการ รวมทั้งต้องปรึกษาหารือกับผู้พิการและครอบครัวและองค์กรของเขาด้วยความเห็นที่อิงข้อมูลทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว อาจทำให้ชุมชนไม่อาจเข้าใจได้ แนวทางที่จะ

ได้ผลสำเร็จควรจะมาจากการร่วมความคิดที่จะหาวิธีการแก้ไขที่ดีที่สุดภายในขีดจำกัดที่มีอยู่ และต้องระลึกไว้เสมอว่าการตัดสินใจขั้นสุดท้ายนั้นอยู่ที่ชุมชนและผู้นำชุมชน CBR โครงการใดที่ไม่ผ่านความเห็นชอบจากชุมชน ไม่สามารถจะเรียกว่าเป็น CBR ได้

การสนับสนุนที่ทำได้

ความมุ่งมั่นของชุมชนที่จะช่วยผู้พิการจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีความสนับสนุนจากรัฐ ชุมชนจะสามารถทราบได้โดยไม่ยากว่า กิจกรรมใดที่รัฐสนับสนุน โดยดูจากความสนับสนุนที่ได้รับ

ปัจจัยสนับสนุนสามอย่างนี้ หากขาดไปเพียงหนึ่ง ก็อาจทำให้โครงการนั้นไม่ยั่งยืน นอกจากนี้ ก็ยังมีเหตุอื่นที่ทำให้ CBR ไม่ยั่งยืนหรือไม่ก็ทำไม่ได้เลย

โครงการ CBR ที่ไม่สัมพันธ์กับโครงการอื่นหรือไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐจะไม่ยั่งยืนองค์กรเอกชนบางแห่ง ทุ่มเทความช่วยเหลือมากมายให้กับโครงการ CBR ที่ไม่ประสานกับนโยบายที่อยู่ในลำดับความสำคัญด้านๆของรัฐ ในช่วงแรก ชุมชนอาจจะตื่นตัวรับความช่วยเหลือ แต่ในระยะหลังก็จะหมดความสนใจและเลิกราไปในที่สุด

จุดอ่อนอีกอย่างหนึ่งของโครงการ CBR อาจเกิดจากการที่ขาดคนทำงานในชุมชน ดังนั้นส่วนหนึ่งของโครงการ CBR คือการ

ฝึกอบรมด้านเทคนิคให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะให้การช่วยเหลือแก่ผู้พิการและครอบครัวของเขา อาจเป็นผู้ที่ร่วมโครงการอื่นอยู่แล้วและเข้ามารับหน้าที่ด้านฟื้นฟูสภาพเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง หรืออาจเป็นอาสาสมัครใหม่ที่รับหน้าที่ฟื้นฟูสภาพเพียงอย่างเดียว ชุมชน อาจต้องเป็นผู้เลือกและให้การสนับสนุนตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นความเสียสละและเป็นแรงบันดาลใจให้กับอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้นำชุมชนและผู้จัดโครงการ CBR

สรุป

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อให้ความกระจ่างเรื่องแนวคิดของ CBR วัตถุประสงค์ และวิธีการหวังว่าจะทำให้เกิดความตระหนักได้ว่า CBR จะทำอะไรได้บ้าง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้รัฐและเอกชนนำแนวทางนี้ไปใช้ในการฟื้นฟูสภาพ ให้โอกาสและบูรณาการทางสังคมแก่ผู้พิการ

องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในหลายประเทศสนใจสนับสนุนโครงการ CBR และได้รับการเร่งเร้าให้เข้าร่วมขบวนการและพยายามให้มีการตั้งเป็นนโยบายของประเทศ เขาควรช่วยกันจัดกิจกรรมและทรัพยากรให้

สอดคล้องกันและส่งเสริมให้โครงการ CBR ได้ผลดีและยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อผู้พิการ ครอบครัว และชุมชนของเขา

รัฐบาลของแต่ละประเทศได้รับการเชิญชวนให้รับเอากลยุทธ์ของ CBR เข้าไปเป็นนโยบายดำเนินการสนับสนุนโครงการ CBR ที่เกิดขึ้นในประเทศ และสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกกระทรวงทบวงกรม และกลุ่มวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ชุมชนและแก่ CBR

ผู้พิการและองค์กรของเขาควรมีบทบาทที่จริงจังในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ CBR และแสวงหาความช่วยเหลือที่จริงจังจากรัฐและชุมชน ผู้พิการควรเข้าร่วมในการวางแผน การสำรวจติดตาม และการประเมินผลโครงการ CBR ทั้งหมด

เรียบเรียงจาก Joint Position Paper: International Labour Organization (ILO), United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) & World Health Organization (WHO) on "Community-based Rehabilitation, CBR, For and with People with Disabilities." 1994.